

և հասին առ նա, որպէս ասի բան՝
 ընդունելի եղեն նմա և վկայեաց եթէ
 ճշմարիտ գրեցան, այլ պակասէ նոցա որ
 ինչ միանգամ գործեցանն ի սկզբան վար-
 դապետութեան Գրիստոսի. զոր և մեք կա-
 ռող եմք գիտել, եթէ երեք աւետարանիչքն
 յետ ընդունելոյն Յովաննու մկրտչի ի բանդ՝
 որ ինչ գործեցաւ ի տեսնէն գրեցին. որ և
 ցուցանի ի սկիզբն ճառից նոցա՝ եթէ յետ
 քառասուն աւուրն իբրեւ պահեաց տէրն
 և զփորձապետն յաղթահարեաց, սկիզբն
 արարին պատմութեան իւրեանց ըստ Մա-
 թէոսի պատմելոյն՝, եթէ յորժամ լուաւ
 եթէ կալան զՅովաննէս՝ փոխեցաւ ի
 Հրէաստանէ ի Գալիլիայ, իսկ Մարկոս,
 եթէ յետ մատնելոյն Յովաննու՝ եկն Յի-
 սուս ի Գալիլիայ, իսկ Ղուկաս կանխեալ
 գրեաց. Հեբովդէս, ասէ, ի վերայ ամենայն
 չարեացն զոր գործեաց՝ յաւել ևս ունել
 զՅովաննէս, և եղ ի բանդի. Ուստի և
 աղաչեցին զՅովաննէս առաքեալն՝ եթէ
 այն ժամանակ որ թողաւ յայլոց աւետա-
 րանչաց որ գործեցան ի տեսնէ, տացէ
 նոցա գրով՝ որ նախ քան զմատնելն Յո-
 վաննու ի բանդ՝ եղեն ի Գրիստոսէ հրա-
 շագործութիւնքն, զոր և գրեացն իսկ Յո-
 հաննէս. զայս արար ասէ սկիզբն նշանաց
 Յիսուս ի կանա Գաղիլացոց և յայտնեաց
 զփառս իւր, ցուցանելով զայն զոչ առա-
 ջիւն հրաշագործութիւն. Եւ ապա երբեմն
 յիշատակեաց Յովաննէս յիւրում աւետա-
 րանին զոր ինչ գործեցաւ նախ քան զմատ-
 նելն Յովաննու ի բանդ. իսկ երեք աւե-
 տարանիչքն որ ինչ զկնի մատնելոյն Յո-
 վաննու ի բանդ՝ գործեցաւ ի Գրիստոսէ՝
 գրեցին. Այլ վասն էր արդեաւք Յովան-
 նէս լուէ ի զպրովսնէ՝¹ անդի որ վասն
 ծնընդեանն փրկչին մերոյ ըստ մարմնոյ.
 Այլ քանզի Մատթէոս և Ղուկաս կան-
 խեալ յառաջագոյն գրեցին զայն, իսկ աս

սկսաւ գրել վասն աստուածութեանն նո-
 րաւ նա և չորրորդ գրով՝՝ աւետարան-
 չացն՝ ոչ առանց բարձրագոյն խորհրդոյ
 իցէ, զի ոմանք ըստ չորեքձագեան՝ գո-
 լով արարածոց՝ ուր պարտ էր համասփիռ
 քարոզել աւետարանն արքայութեանն՝ նոյն.
 պիտի թուով ասացին պարտ է՝ աւետա-
 րանչացն զոչ, որք ընդ ամենայն տիեզերս
 էին աւետարանելոց զբանն կենաց, իսկ
 ոմանց հանոյ թուեցաւ ըստ չորրորդ մշտա-
 հոս գետոցն յաղինական աղբերէն յառա-
 ջախազաց եղեալ՝ առ տիեզերաց ոռո-
 զումն. և սոցա զոլով նմանապէս թուով՝
 ուռնացեալք ի կենդանական աղբերէն՝ ո-
 ռոգանել զպատգացեալ՝ միտս մարդկային
 բնութեանս. իրաւապէս չորրորդ աւետա-
 րանիչս իբրեւ ոգոյ Աստուծոյ պահեալ նմա՝
 զայս բարձրագոյն խորհրդոյ իբրեւ առա-
 ւել առաքելոյ՝ որ և որդի՝՝ որոտման ի
 տեսնէ կոչեցաւ սակս զերկնայինսն ո-
 ռոտալոյն, առ ընդոստուցանել և բանալ՝
 զմիտս մարդկային բնութեանս, զայն դնէ
 սկիզբն բանին ասելով. ի սկզբանէ էր
 բանն:

ՍՐԲՈՅ ՆԱՆԱՅԻ ԱՍՈՐՈՅ ՎԱՐԳԱՊԵՏԻ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՂԱՆՆՈՒ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻՆ

«Ի սկզբանէ էր բանն»:

Պարտ է մեզ յիսկզբան ճառիցս՝ նկատել
 զառաւելութիւն իմաստութեան աւետարան-
 չիս, և շնորհաց սուրբ հոգոյն, եթէ որպէս
 զանեղութիւն որդոյն կանխաբանութեամբ
 բացայայտէ ի նախկին՝¹⁰ բանն իւրում ասե-
 լով. ի սկզբանէ էր բանն. Եւ զի՞նչ այսու
 յայտ առնէ. այլ զի ցուցցէ եթէ ի սկզբան

1. Օր. գրելոյն.

2. Օր. ի զպրովսնէս:

3. Օր. չորս գոլ.

4. Օր. յաւելու՝ աշխարհէս.

5. Օր. պարտ էր և:

6. Օր. խաղացեալ.

7. Օր. զպատեալ միտս մարդկան:

8. Բն. չունէր՝ որդի:

9. Բն. քանեալ.

10. Օր. իսկ:

ժամանակին՝ յորում կանխեաց աստուած առնել զերկիրնս և զերկիր և՛ ի նոսա արարած իցնն, բանն էր. և ոչ ըստ մովսիսական պատմութեանն. յիսկզբանէ էին՝ առնուլ արարածոց սկիզբն լինելութեան՝ և բանին եղանել. այլ որպէս զի գանեղութիւն բանին՝ էրն ցուցէ՝ և զերկիրոյ եղակաւ նոցա կացցէ բանն՝ Դարձեալ ինդրելի է. էր աղագաւ բան մականուանէ՝ զորդի, այլ զի ըստ մերում տկարութեանս ձևացուցէ. քանզի յոյժ պէտք էին ճանաչել մեզ զորդոյ անակզբնութիւնն առ ի հաւրէ, զի մի գունակ արիանոսաց արարած գոլ զնա ի մանայցեմք. վասն այնորդի բան զնա աւել տարածնիւ յորընդէ։ Չի որպէս բան ոչ ինքն յնքենէ ունի զգոյանայն, և ոչ յոյժէ՝ զլինելն, և ոչ արատաւոյ մտաց զծնունդն, այսպէս և ոչ որդի յնքենէ գոյացեալ՝ կամ յուրէն յառաջ եկեալ. այլ որպէս բանին՝ առ միտսն կալեալ զծնունդն, նոյնպէս և որդոյ առ Հայր. Տես որքան միով բանիւ ի ներքս ածելով փակեցուց զանեղութեանն և զանախտ ծնունդեանն և զանբարձութեանն՝ և զանբակութեանն զկարգս։ Դեռ այլ իմն ունի ցուցականութիւն՝ յորընդէմն բանին. զի որպէս՝ մերս բան ծնանելով ի մտացն՝ ի ձեռն բանին՝ լինի սգալ լսելիցա, և առ լսաւըն գորով անորիչ և անբարձ Պայ առ միտս. ոչ մասամբ ի ձեռն ձայնի Հատմամբ որդեակ, այլ յերկաքանչիւրսն Համապատիւ կալեալ զնութիւնն, այսպէս և բանն Աստուած եկաւորեալ առ մեզ մարմնով, և ի հաւրէ ոչ բարձանեալ. այլ որպէս կատարեալ առ Հաւր՝ կատարեալ առ մեզ՝ սակա անհաւառ բնութեանս Տեսեմք զանբակութեան զհանգամանն. ցուցից քեզ և զպատմողական զաւրութեան զհանգամանն։ Ապաքէն հրչալից Հաւր կոչեցաւ որդի՝ սակա ի հաւրէ առ մեզ բանն՝ տարաբերութեան. վասն այսորիկ զարձեալ բան մականուանէ. զի որպէս մեք ի ձեռն բանի զմիտսն ճանաչեմք, և զախորժակս մտացն բանիւ նկատեմք, նոյնպէս և զՀայր որդով ծանեմք և զհամն նորա. լուար բան՝ ծանեար և զմիտս բանին. տեսեմք զորդի՝ ծանեար և զհաւր մեծութիւնն ի տեսանէ վկայեալ. Որ ետես զիս ետես զՀայր, և, ես և Հայր մի եմք։ Տես

սեր զարձեալ և զյաւելուած տառին. քանզի ոչ ասաց՝ իսկզբանէ էր բան, այլ բանն. զի ցուցցէ ոչ յանախ բանից որդեակ¹⁰ բան՝ այլ բանն, զանձնաւորութիւնն նշանակեալ և զէակցութիւնն ընդունաւորին գրանն. և ոչ որպէս զորդն ինչ բան՝ նախ քան զտաճանակ լուեալ՝ և յետ խաւսելոյն դադարեալ. այլ մշտնջենաւոր կացեալ մնացեալ յաստուածականն էութեան փառս։

Տեսցուց և որ Հակոտակ¹¹ առադրեն՝ եթէ ընդէր ոչ որդի կոչեցաւ՝ այլ բան։ Այլ հարկ լինել տկարագոյն մտացս ի բազում ալէկոծութիւն անգանել, եթէ զիմոր ծնալ, յետ ժամանակի թէ նախ քան զտաճանակաւ առանց կարեաց եթէ կարեաւք. առանց բարձանման՝ եթէ բարձանելով. վասն այսորիկ զբանն զնէ զազափար՝ որպէս յառաւ ջազոյն ասացաք։ Լուծցուք¹² դարձեալ և զմիւս Հակոտակութիւնսն՝ որք ասենն եթէ ընդէր ոչ Յիսուս կամ Քրիստոս՝ այլ բան մակադարեալ։ Այսոքիկ անաւրինակակ կարգացն են կոչումնք, և ոչ յատուկ աստուածային էութեանն. զի Յիսուսն՝ զփրկութեան ունի նշանակ. զի և փրկելն զմեզ մարմնաւ կանաւքս յայտնի լիցի փրկելիչ անուն։ Իսկ Քրիստոսն՝ յորժամ ըստ մարդկային կարգաց ընդունի զաւծմանն զաւրութիւնն՝ որ վասն յանցանացն Աղամայ Հեռացաւ ի մէնջ. Այսպէս զորդիութեան անունն ի դէպ ժամանակի աւանդէ առաքելոցն՝ յաշակոսեան զազինս ամենայն. Մկրտեցէք զնոսա յանուն Հաւր և որդոյ և Հոգոյն¹³։ Տեսեմք որպէս յիւրաքանչիւր տեղիս ըստ պատշաճութեան վերակոչին անունանք. և համապատմութեանն որդոյ ընդ հաւր և Հոգոյն սրբոյ լծակցի. յորժամ ի ծայրագոյն վարդապետութիւն Համարձեալ ձգէ զաշակեթիւն սրբոյ դասս Եւ քանզի զմիաւորութիւն բանին և զանախտ ծնունդն պատմեաց, նմին իրի յարէ ի նոյն եթէ,

« Բանն էր առ Աստուած »։ Չի որպէս զյարակցութիւն և զմշտնջենաւորութիւն ընդ հաւր ցուցանէ, զնէ և զանձնաւորութեան նշանակ. որպէս անձնաւոր առ անձնաւոր լծակցեալ և Համապատիւ բնաւորեալ. և ոչ որպէս մասնաւոր առ կատարեալ՝ կամ նուազ առ զերազանցեալ Ուստի և զայսոս

1. Օր. յաւելու՝ որ,
2. Օր. յիսկզբանէ,
3. Օր. անուննէ,
4. Օր. յոյժէ,
5. Օր. զանբարձութեանն,
6. Օր. զցուցակութիւն,
7. Բն. որ,

8. Օր. զանինն,
9. Օր. զբանն տարբերութեան,
10. Օր. որդեակ,
11. Օր. որք Հակոտակ,
12. Բն. լուծցուք,
13. Օր. յաւելու՝ սրբոյ,

սիկ բացայայտելով՝ զսովիմբ ամեալ ասէ՝ պարզագոյն զեռթիւն բանին:

« Եւ Աստուած էր Բանն »: Յուցանելով թէ ոչ գոյ յաստուած՝ բնութիւն արարած ի ներքս ածական և ստացական, այլ Աստուած ամենայն յամենայնի: զի և ոչ գոյ հնար արարածոց ընդ անեղի թակեցել¹, այլ անեղ բանն անեղին հաւր ծնունդ:

« Եւ էր ի սկզբանէ առ աստուած »:

Գարնեալ գլորակայութիւն՝ որդոյ ընդ հաւր յայտ առնէ. էն առ էն Աստուած կալեալ, միշտ զհամեմատութիւնն ըստ անձնաւորութեան, հաւասարապէս զուգակցեալ. և ցանկ պարպեալ՝ ամբացուցանել զհեթանոսական լեզուացն զյարձակմունքն՝ որք արարած զնեն զորդի և կրտսեր քան զհայր՝ և ընդ ժամանակաւ գոյացեալ. և անձեռնարկելի ամենայն ուստեք առնէ յաւէտ աստուածաբանութեամբն:

« Ամենայն ինչ նովաւ եղև »:

Քանզի աստուածաբանութեամբն զէակիցն և զանեղն գոյ որդոյ ճառեաց, դէն այնուհետեւ զարարակից գոյնն զկարգ. ցուցանելով թէ ամենայն արարածք նովաւ առնն. զալան զլինելութիւն և զգոյակցութիւն². Հորդք և մարմինք, շնչաւորք և անշունչք՝ միանշամայն և ամէն³ արարածք: Այլ վասն զի Մովսէս ինչ ոչ ճառեաց յիւրում պատմութեան զհրեշտակաց լինելութեան, ած փակեաց աւետարանիչ ի ներքս ընդ այլ արարածոց և զնոցա լինելութիւնն յարուեստաւոր բանէն, և ասէ.

« Առանց նորա եղև և ոչինչ որ ինչ եղև »:

Կարեկեաց զերբանս հերձուածողացն որք յերկուս բարձրանեն զարարչագործութիւնն, ցուցանելով թէ չիք ինչ յեղականացս՝ յիմանալեաց և ի սգալեաց՝ որ ոչ նովաւ և ի ձեռն նորա եղև:

« Նովաւ կեանք էր »:

Եւ քանիչ պատմեաց եթէ ամենայն ինչ նովաւ եղև, այնուհետև Հրաշափառագոյն իմն ճառէ զյետին նախախնամելոյն մատակարարութեամբն եթէ, Նովաւ կեանք էր. այսինքն որ՝ առ մեզ գալստեամբն վերստին զնախիկ անմահական կենացն ընդալաք զվիճակ՝ ճանաչելով զարարչին մեր, յորմէ երբեմն տարամբեմեալք և աւտարացեալք էաք բանասրկութիւն պատրանաւք, և արտաքս ի

կենացն անգեալք: Տեսեր՝ որպէս բացատրէ ի յարդդէն՝ եթէ « Էկեանքն էր լոյս մարդկան »: Ուրեմն ոչ զայն ինչ անուանեաց կեանս՝ որով կեամքս և շարժմքս և հաւմեմտիմք շնչաւորաց և անագայիցն, զի և ոչ զնա ի դէպ էր լոյս մարդկան պնտանել. ապա ուրեմն զհաւատոցն և զճանաչելոյն աւարածոց զարարիչն կամ եղև ասել նմա, ըստ այնմ եթէ ժողովուրդ որ նստէր ի խաւարի ետես զլոյս մեծ:

« Եւ լոյսն ի խաւարի անդ լուսաւորէր »:

Ով սքանչիցս՝ եթէ որպէս անընդմիջաբար յեղիցու⁴ զլուսոյն հանգամանս. քանզի սկսանի ցուցանել թէ ի ձեռն հաւատոցն լուսաւորեցան ազգ մարդկան: Քարոզեաց այնուհետև յատակագոյն եթէ լոյսն ի խաւարի անդ լուսաւորէր. որպէս զի ասիցէ եթէ ի ստորինն որ զիւսական մոլորութեամբն աղմամդին սեռութեամբն նսեմացեալ մնայր մարդկային բնութիւնս, ճշմարիտ լոյսն խաւարիմն եցոյց⁵, և պայծառացուցեալ լուսաւորագոյն զմեզ գործեաց: Որք երբեմն նստէաք ի խաւարի անգիտութեան մեղաց, մերձեցուցանելով առ աստուածային անընտուեր լուսոյն ճառագայթն: Այն զարձեալ և այլ ոմն այր տուրք՝ զմարմնսն որ ի մեզ կրիցն զանագան շարժմունքն, որք և բազում անգամ ստուերացուցանեն զմտացն լուսաւոր շարժմունք. որպէս զի առականոր բանիւ այսպիսի ինչ զեկուցանէ մեզ՝ եթէ ի միանալ Բանին Աստուծոյ ընդ մեքում բնութեանս, խառնելով և միացուցանելով ընդ իւրում բնութեանն զապականաւցուն և զմեղանչականն, լուսաւորագոյն զնա յարդարեաց հրացուցանելով իւրով աստուածութեամբն ի ձեռն աննառ միաւորութեանն:

« Եւ խաւար նմա ոչ եղև հատու »:

Թէպէտև պարզագոյն՝ զանհաս մնալ բանս սարկութիւն առ անաւրէնութեան մատակարարելոյն խորհուրդ մինչև ի խաչն. այլ երբեմն ի բարձրագոյնսն զնա տեսեալ սարսափէր, և ի խոնարհագոյնսն զիյնալ, վերստին մոլորեալ՝ մարդ սոսկ զնա վարկաւ նիւր. սակայն զոյն զայս և ի վերայ տեսաւ իրնական՝ կրիցն ի դէպ է իմանալ՝ որպէս վերագոյն ասացի. զոր և մարդեալն ի բաւցուստ պիտուէն, թէ մեզս ոչ արար, և ոչ գտաւ նենդութիւն ի բերան նորա:

1. Բն. լեզակցեալ.
2. Օր. յարակցութիւն.
3. Օր. գոյացութիւն.
4. Օր. ամենայն.
5. Օր. նորա.

6. Օր. սքանչեկեացս.
7. Օր. հեղու.
8. Օր. ելլոյց.
9. Օր. տեղեկական.

«Եղև այր մի առաքեալ յաստուծոյ՝ առ նուն նմա Յովաննէս»:

Եւ վասն զի այնքան զգարձարգոյն կարգեաց վասն Քրիստոսի ի լսելիս ժողովրդիդէանն, զնէ առննթեր զանուն մկրտչին առ ի վկայութիւն իւրոց՝ ասացելոցն, և ի չափակութեան ժողովրդոցն. քանզի յոյժ հաւատարմագոյն էր այրն առ ժողովուրդսն: Տեսեր դարձեալ որպէս իմաստասար ի շնորհաց սուրբ հոգոյն. Եղև ասէ այրն առաքեալ յԱստուծոյ: Արդ եթէ առաքեալ է յԱստուծոյ՝ ապա ուրեմն զպատգամն Աստուծոյ խաւար. և ընդէր տրտմի՞ք և Հնդգայք որ վասն Քրիստոսի են բանք: Եւ և զանունն ևս ի մէջ բերէ. քանզի յոյժ ծանաթագոյն էր Յովաննէս և անուանի՝ վասն մարգարէական շնորհին. և ի մատուցան ունելով զնորա զվկայութիւնսն և զվարդապետութիւնսն:

«Աս եկն ի վկայութիւն զի վկայեցէ վասն լուսոյն»:

Քանզի յորժամ պատմեաց առաքեալ նմա յԱստուծոյ լինել՝ զնէ առննթեր զպատգամսն վասն որոյ առաքեցաւ յԱստուծոյ. ոչ Քրիստոս առ այն պէտոս ինչ ունելոյ՝ այլ առ ի հաստատութիւն ժողովրդէանն, և ի յորդորումն՝ որք կամիցին զալ ի հաւատոս ճշմարտութեան աւետարանին Քրիստոսի:

«Ոչ էր նա լոյսն՝ այլ զի վկայեցէ վասն լուսոյն»:

Եւ վասն զի յոյժ հաւատարիմ էր և պատուական առ Հրէիցն՝ վկայն, քան յորոյ վերայ վկայեալն էր՝, քարոզեաց աւետարանին՝ եթէ ոչ էր նա լոյսն որ լուսաւորէր, այլ զի վկայեցէ վասն լուսոյն:

«Էր լոյսն ճշմարիտ որ լուսաւորէր զամենայն մարդ որ զալոց էր յաշխարհ»:

Եւ քանզի եցոյց եթէ Յովաննէս ոչ էր լոյսն, ճառեաց այնուհետև և զլուսոյն ով ոք է, ցուցանելով եթէ այլ ոք է քան զնա Քրիստոս: Գնէ այնուհետև զէրն՝ որ ունի զանութեանն նշանակ. ոչ ստացան լինել թէպէտ և ի յետին ժամանակս ծագեաց յաշխարհս՝ այլ էր անսկիզբն և անեղ. ոչ ի պարզէ կամ ի շնորհէ ընդապեալ զլոյսն՝ որով լուսաւորէ զամենեւեան. և ոչ որպէս ի Հնուն գիտայէր յատուկ իսկ ճշմարիտն. վասն զի ոչ ժամանակաւոր է ունի զծագաւորութեանն զաւրութիւն, և ի ձեռն տարերցս

տարամբեմալ ստուերաւ ծածկի, որգունակ լոյս արեգականն. այլ ճշմարտապէս կայ մնաց լուսաւորեալ յաներութեան լոյսն: Այլ զի՞նչ առ հակառակադէս ասացուք՝ որք ասենն, եթէ զիմարդ լուսաւորեաց զամենայն մարդ որ զալոց էր յաշխարհ, և ահա տեսանեմք զբարոյսն ոչ լուսաւորեալս ի նմանէ՝ այլ և ոչ ծանուցեալք զնա: Առ որս ասեմք, եթէ ոչ նա ոչ լուսաւորեաց՝ այլ սուքա ոչ կամեցան լուսաւորիլ. որպէս ոմն զաւագուր՝ և զայլ ոմն որ կափուցանէ զտեսասնելիս իւր նայել ի քաղցրահայեաց հառաքայթս արեգականն, ուրեմն ոչ արեգականն է, զկապտաւոր նոցա ոչ լուսաւորելոյն, զի հարթ հաւատարմութեանցն ծագէ զնշոյլս իւրոյ հառաքայթիցն. այլ նոքա որ ոչ լուսաւորեցան, ոմն կուրթութեամբ և ոչ ոմն կամաւոր կափուցամբ աչաց առ տեսութիւն արեգականային ճառագայթիցն:

«Յաշխարհի էր»:

Յորժամ զլուսոյն ճառեաց՝ եթէ՞ էր լոյսն ճշմարիտ, յարէ ի նոյնն եթէ Յաշխարհի էր՝ այս լոյսս. զանսահման և զանհատ և զանուրտ աստուածային բնութեան ցուցանելով զիտրս: Այլ զի մի կարճամտեալ ոմանց սակս յաշխարհի գլոյն՝ արարած զնա ախտացին, ասէ. «Աշխարհս նովաւ եղև»: Արպէս զի ասիցէ, թէպէտ և ասացի թէ յաշխարհի գլոյ, այլ նա ինքն ոչ արարիչ աշխարհի, «Էր աշխարհս զնա ոչ ծանուցաւ»: Ոչքան պէտք են առ խուզումն՝ ճշմարտութեան բանիս. ոչ զորոյ աշխարհէս կամ եղև առ նա նմա. զի ահա բազումք և նախ քան զմարմնանալ բանին ծանեան զնա. որպէս Աբրամն ի Տեսալէ իսկ վկայեալ. Աբրահամ ցանգացաւ տեսանել զաւր իմ, ետես և ուրախ եղև: Եթէ ոչ ճանաչէր զնա՝ ընդէր ցանգայր: Տես զոր առ մարգարէսն և արգարտն ասէ. Բազում մարգարէք և արդարք ցանգացան տեսանել զոր տեսէջք՝ և ոչ տեսին: Եւս յետոյ՝ ևս բազումք հաւատացին ի նա: Ապա ուրեմն ոչ զմարդկային սեռէ ասաց՝ այլ զմարմնասիրաց և զաշխարհասիրաց անձանց ճառեաց:

«Յիւրսն եկն և իւրքն զնա ոչ ընգալան»:

Իւրքն թուի ինչ զազն Հրէից տակ՝ վասն յամենայն ազգաց ընդդէմոյ՝¹⁰ զնոսա, և ժողովուրդ տեփհական կոչելով, և ի նոցունց զլուսամարմնական ծնունդ յանձն առնելոյ. այլ

1. Օր. իրաց:
2. Օր. սրամոլի:
3. Օր. յարգարումն:
4. Օր. լինել:
5. Օր. յաւերտ՝ այլ յէութենէ հոր:

6. Օր. ժամակարք:
7. Բն. լուսնի էր:
8. Օր. խաղաղարումն:
9. Բն. յետոյ:
10. Օր. ընդդէմոյ:

և վկայելն եթէ ոչ ուրեք տառեցեայ եթէ ոչ առ ոչխարս կորուսեալս տանն իւրայնդի. որք ոչ զհետ այսր ամենայնի ընդպալան զնա՝ ասիսեմն հաւատացին. զորս երբեմն աղբի յորջորջեաց զնոսա. զոր է յետոյ առակաւոր բանիւ բացատրեաց՝ զոր գործելոցն էին. սա է Ժառանգն եկալք սպանցուք զսա. զոր է արարին իսկ Հաննալ արտաքոյ Արուստղեմի դատեցան սպանանեմն¹:

« Իսկ որք ընգալան զնա՝ ետ նոցա իշխանութիւն որդիս աստուծոյ լինել՝ որոց Հաւատացելն յանուն նորա »:

Այսինքն թէ որք Հաւատացելն յանուն նորա, նոքա ընգալան զնա եթէ ի Հեթաւնոսաց եթէ յայլոց ազգաց, նոցա Հնորհեաց զորդեգրութեանն վիճակ առ Հասարակ, բոտ Պաշտօնի բանին, թէ չիք խորի ոչ հրէի և ոչ Հեթանոսի, ոչ ծառայի և ոչ ազատի, ոչ արուի և ոչ իգի՝ զի ամենեքեան դուք մի էք ի Քրիստոս Յիսուս: Առքա ուրեմն ընգալան զորդեգրութեանն պայմանն ծնընդեամբ սուրբ առաջանին:

« Որք ոչ յարենէ և ոչ ի կամաց մարմնոյ և ոչ ի կամաց առն, այլ յԱստուծոյ ծնան »:

Քանի յորժամ ճառեաց զգաւորութիւն² Հնորհին՝ որովք որդիք Աստուծոյ կոչեցան, զնէ առնթեր և զպատճառ Հնորհին՝ յայտնելով եթէ ի ձեռն սորին կոչեցան որդիք մարդկան՝ որդիք Աստուծոյ, ոչ արեամբ փոխարկութեամբ, կամաց առն յարձակմամբ, որով բնաւորեցաւ ազգք մարդկան առնուլ զյինելութեան աւրինակ ի ձեռն փոխանորդութեան, այլ ի ձեռն երկրորդ ծնընդեանն՝ հոգոյն սրբոյ վերելութեամբն, որ ի ձեռն որդոյ մարմնաւորութեանն ի մեզ Հրայազործեցաւ, զոր և յաջորդն ցուցանէ թէ.

« Բանն մարմին եղև և բնականց ի մեզ »:

Քանի յորժամ ասացն թէ՝ որք ընգալան զնա ետ նոցա իշխանութիւն որդիս Աստուծոյ լինել. և թէ յԱստուծոյ ծնան, յարէ ի նոյն և զպատճառն որով այսքան բարձրացան: Բանն սա՛ մարմին եղև, վասն այնորիկ եղեն որդիք մարդկան՝ որդիք Աստուծոյ: Վասն զի որդին Աստուծոյ՝ որդի մարդոյ եղև. վասն այնորիկ խոնարհեցաւ՝ զի զմեզ բարձրացուցան, աղքատացաւ՝ զի զմեզ նոխացուցէ, անպատուեցաւ՝ զի զմեզ փառաւորեցաւ: Այլ որպէս մեք թէպէտ ի ձեռն երկրորդ ծնընդեանն որդիք աստուծոյ եղաք

Հնորհիւ, այլ ոչ փոփոխեցաք ի մարդկային բնութիւնէս, այսպէս և Բանն՝ թէպէտ և մարմին եղև՝ այլ ոչ փոփոխեցաւ ի բնութիւնէ աստուածութեան. այլ և ոչ խոնարհելով ի ստորինս՝ զի՛նքն ինչ յաստուածային փառացն. այլ կայ մնայ ի բարձրագոյն Հայրենի անհատութեան՝ փառան:

« Եւ տեսաք զփառս նորա իբրև զփառս միածնի առ ի Հաւրէ լի Հնորհաւք և ճմարստութեամբ »:

Թէպէտ և այնքան խոնարհեցաւ մինչև մարմին եղև, սակայն ոչ զանխուլ մնաց յարարածոց աստուածութեան և փառաց նոր՝ զործութիւնը: Ենաւ ի յայրին՝ այլ երկրպագեցաւ ի դասուց Հրշտակաց, պատեցաւ ի խանձարկան՝ այլ ընծայեցաւ ի մոգուցն. գայ ի տաճարն տղայաբար՝ այլ արձանի գծերունին Սիմէոն՝ իբր ունող տիրապէս զիշխանութիւն կենաց և մահու. մկրտի ի Յովաննէ՝ այլ ցելու գերկինս, վկայի ի Հաւրէ դա է իմ որդի սիրելի, իկեալ լինի Եւգին սուրբ աղանակեալ. գայ առ խաչն խոնարհապէս՝ այլ խաւարեցուցանէ ի վերստս զպրեզակն, Հեթանոս և զվայրագոյր տաճարին՝ պատառնի և վէմքն՝ յառնէ և մեռեալքն ի յանդիմանութիւն հրէիցն³: Իւրաւապէս զնէ աւետարանիչն եթէ Տեսաք զփառս նորա զփառս իբրև զմիածնի լի առ ի Հաւրէ, ոչ ի պարզէն կամ ի Հնորհէ տուելոյ սքանչելիք՝ որդունակ սրբոցն, այլ բնական Հաւասարապէս կայեալ որդի զՀայրենի աստուածութեանն պատիւ:

« Եովաննէս վկայեաց վասն նորա՝ աղաւորակեց և սաէ »:

Չսոյն զայս, սաէ, զոր քարոզեմ ձեզ, Եովաննէս միծածայն զմմանէ աղաղակեաց առանի ազգաց՝ որ և վերագոյն իսկ է քան զամենայն տեսանող, որ և զմարդարեացեալն ետես: Նոսե սովորութիւն իմն է աւետարանչայն ի վկայութիւն զմարդարան կոչել՝ յորժամ զաւետարանական ճառս ի վերայ Քրիստոսի գրէին⁴. որպէս և Սաղմոս՝ ծնընդեանն քրիստոսի՝ զԵսայիս կոչէ ի վկայութիւն. և ի վերայ մանգանցն Բեզդաեմի՝ զԵրեմիան, և զտեսան յեզդիպատսէ զեկաւորութիւնն՝ եթէ յեզդիպատսէ կոչեսցի որդի իմ. այսպէս և Եովաննէս՝ զմկրտչին վկայութիւնն:

« Սա է զորմէ սաէի որ զկնի իմ գալոցն

1. Օր. բացայայտեաց:

2. Օր. յաւելոս՝ ի վերայ խաչին:

3. Օր. զգործութիւն:

4. Օր. աստուածութեան:

5. Բն. Հերմոյ:

6. Օր. յաւելոս՝ բազմապատիկ և այլ ևս ներգործեն Հրաշգործութիւնը:

7. Օր. գրեն:

է՛ առաջի իմ եղեւ, զի նորա քան զիս էր»։
 Զայս Յովաննէս յառաջագոյն քան զսոյն յիշատակեաց. որպէս յորժամ ասացն, եթէ ես մկրտեմ զձեզ լրով՝ բայց որ զվնի իմ գալուստէ է՝ դաւրագոյն՝ է՛ քան զիս. այլ դու մի ինչ զայն ախտանար՝ յորժամ զվնի սուրա լուիցես զգալուստն սորա՝ երեցագոյն քան զնա գոյ։ Այլ վասն զի Յովաննէս նախածանաթ ի բողոքողեանն՝ և յայտնագոյն սակա մարգարէութեանն՝ վասն այնորիկ աւսէ որ զվնի իմ գալուց է։ Տես դարձեալ զոր ասացն՝ եթէ յառաջ քան զիս էր. ցուցանէ աստանաւոր գնորա զանակզնութիւնն, և զիւր ի յետին ժամանակի զգոյն։

« Զի ի լրութենէ՝ անդի նորա առաք մեք ամենիքեան շնորհա »։

Եցոյց և զաստուածային փառացն զանշափութիւն։ Ո՛չ, ասէ, ստացական ինչ ունի շնորհս, այլ լրումն աստուածաբար ըստ հայրական էութեանն՝ ուստի հեղեալ ի մեզ շնորհս առանց հատման կամ նուագելոյ ինչ ինքեմէն, այլ նա միշտ ի լրման կատարելապէս կայ Յնայ, և ի մեզ անծախարար աղբիւրաբար թոյնէ զպարզեւ շնորհի իւրոյ։

« Ենորայն փոխանակ շնորհաց »։

Այլ իմն ասէ քան զոր ի հոռւմ խորայէ՝ զացոցն սուաւ. ընգալաք մեք շնորհս, զի այնորիկ ստուերք՝ և այս ճշմարտութիւն. այնորիկ ժամանակեայք՝ և այս մնացականք՝. այնորիկ մասնաւորաբար՝ և այսոքիկ կատարեալք։

« Զի աւրէնքն ի ձեռն Մովսիսի սուան. շնորհք և ճշմարտութիւն ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի եղեն »։

Եւ վասն զի պատմեաց զայն եթէ ընգաւաք շնորհս փոխանակ շնորհաց, եցոյց զանհամատ՝ կշռութիւն գերեցունց շնորհացն, զՄովսէս՝ առ փրկին աւրինակելով, և զԱւրէնն Մովսէսի՝ առ աւետարանն Քրիստոսի. դաստիարակելով զմեզ եթէ այն ամենայն ստուեր էր աւետարանիս ճշմարտութեան՝ որ Քրիստոսիւ ի մեզ հրաշարգործեցաւ։ Վասն զի անդանաւր գառն լինէր գենալ. իսկ աստ ճշմարիտ գառն Քրիստոս պատարագեալ եղեւ. անդ նշանակ խաչին գաւազանն Մովսիսի լինէր, և տարածումն ձեռացն որով պարտէրն Ամաղէկ. իսկ աստ

հեղուսէ փրկին զբազուկս իւր ի վերայ կեանս սարեր խաչիս. անդանաւր մեղացն կատարումն արգելեալ լինի. աստ և ի խորհրդոցն հրաժարեցուցանէ. անդ ակն ընդ ական և մահ ընդ մահուան կանոնէ՛. իսկ աստ ապաշխարութեան շնորհիւ զամենիսեան ապրեցուցանէ. անդ երկիր աւետեաց խոստանալ սքանչելի պարգեւաւք և աստ զվերինն Նրբաւարդն անձանիս և անլուծանելի պարգեւաւքն։ Տեսնը գերկորդ շնորհիս առաւելութիւն և զանգուգական երախտաւորութեանցն ձիրս։

Պատկանեցուք այսուհետեւ, և մի քեալ յաշտեցուք զմեր փրկութիւնն, և՛ հրաժարեցուք զրկեալք ի մեծագոյն շնորհացն. զի թէ առ Հոնֆն և՛ աւրինական այնքան պատժեալ գնատպարտել իսկութիւնն իսրայելի, իսկ որպիսի՝ ներելոյ մեք արժանի լինիցիմք՝ յորժամ ծուլացեալք արտաքոյ շնորհին զանձինս զրկիցեմք, վասն որոյ որդին Աստուծոյ մարդ եղև և այնքան յանձին կալաւ զիջանել՝ ի խոնարհութեան՝ զի զմեզ բարձրացուցէ. մանաւանդ թէ՛ զնեաց իսկ իւրով պատուական արեամբն, և վերջս տին արժանաւորեաց կենացն անմահից և փառաց մշտնջենաւորաց։ Վասն որոյ փութացուք յարգարել զանձինս և ժառանգել զխոստացեալ բարիսն ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր՝ ընդ որում հաւր փառեց իշխանութիւն և զոյն սրբոյ վայելէ փառք իշխանութիւն և պատիւ այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտեանց ամեն։

ԱՒԵԼԻ ԳԻՒՐԻՆ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ

ՄՈՐԹՍ ՀԱՆԵԼ ՏԱԼ՝

ՔԱՆ ԳԻՏԱԿՈՒԹԵՆԵՍ ԶԱՍՏՈՒԱԾ

❧ ❧ ❧

Հենրիկոս Ֆաբր (Fabre) երեւի միշտաբանը՝ 1915 հոկտեմբերի մէջ վախճանեցաւ՝ Գաղղիոյ Vaucluse նահանգի Sérignan գիւղին մէջ, 92 տարեկան։

Ինքը «Միջառնեքոս Հոմերոս» տիպոգրոյ տղ ըլլոր ուսումնական աշխարհիս ծաւնթ էր։

Իւր զրութեանց մէջ, ամենէն աւելի սիրուն և պայծառաստեա թարգմանը կը

1. Օր. Հզօրագոյն։
2. Օր. մնացական։
3. Օր. զանհամատութիւն երկոցոցն։
4. Բն. կոնոնէ։
5. Օր. և մի։
6. Օր. և առ։
7. Օր. իշանել ի խոնարհութեան կարգս։